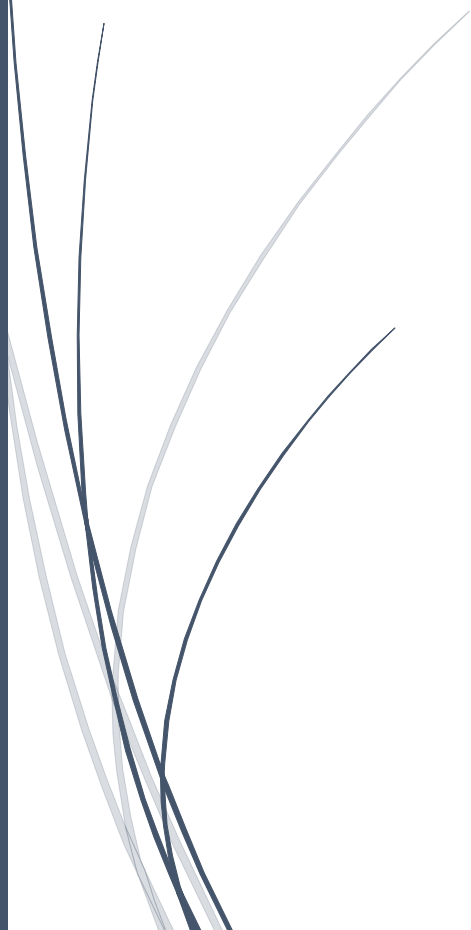

20.01.2021

Jordbruksoppgjøret 2021

Norturas innspill til Norges Bondelag og Norsk
Bonde og Småbrukarlag

Innholdsfortegnelse

Innledning og prioriteringer	3
 Løfte økonomien for ammeku og sau	3
 Utjevning av fraktkostnader for slaktedyr og egg	3
 Mer detaljert soneinndeling for AK-tilskuddet	3
1. Landbruk over hele landet	4
2. Løfte lønnsomheten i alle produksjoner	4
3. Kostnadene til grovfôret – forskjeller mellom landsdeler.....	5
4. Økt andel norske ressurser i fôret.....	7
4.1. Korn og kraftfôrpolicyen er viktig	7
4.2. Kraftfôrpris og prisnedskrivning	8
5. Klima	8
6. Markedet for kjøtt og egg – overordnet.....	9
6.1. Utvikling og trender	9
6.2. Langtidsutsikter for salget av kjøtt og egg – horisont 5 år	10
6.3. Markedsituasjonen 2020	11
6.4. Markedsutsikter 2021	11
6.5. Covid-19 – effekt på etterspørselen og tiltak for å øke produksjonen	12
6.6. Styrken i importvernet.....	13
7. Gris	14
7.1. Markedsutvikling.....	14
7.2. Prognose og langtidsutsikter.....	14
7.3. Målpris endringer og utvikling i dekningsbidrag for slaktegris og smågris.....	15
7.4. Konklusjon og anbefaling:	16
8. Storfe	17
8.1. To likeverdige produksjonsformer	17
8.2. Markedsutvikling.....	17
8.3. Prognose og langtidsutsikter.....	17
8.4. Prisutvikling og muligheter for 2021-2022	18
8.5. Økonomien i storfekjøttproduksjonen	19
8.6. Konklusjon og anbefaling:	19
9. Sau og Lam	20
9.1. Markedsutvikling.....	20
9.2. Prognose og langtidsutsikter.....	20

9.3.	<i>Pris og inntekt</i>	21
9.4.	<i>Konklusjon og anbefaling</i>	21
10.	Egg	22
10.1.	<i>Markedsutvikling</i>	22
10.2.	<i>Prognose og langtidsutsikter</i>	23
10.3.	<i>Pris og inntekt</i>	23
10.4.	<i>Konklusjon og anbefaling</i>	23
11.	Fjørfekjøtt	24
11.1.	<i>Markedsutvikling</i>	24
11.2.	<i>Pris og inntekt</i>	25
11.3.	<i>Konklusjon og anbefaling</i>	25
12.	Fraktordninger	25
12.1.	<i>Tilskudd til frakt av slaktedyr</i>	25
12.2.	<i>Tilskudd til frakt av egg</i>	26
12.3.	<i>Tilskudd til frakt av fjørfekjøtt</i>	26
13.	Telledato	26

Innledning og prioriteringer

Nortura mener at inntektene til jordbruket er for lave sammenliknet med andre grupper i samfunnet. For at vi skal lykkes med en høy norsk matproduksjon basert på norske ressurser må det være lønnsomt å drive landbruk i hele landet. Nortura skal sørge for at bønder får inntekter fra markedet, men hensynet til markedsbalansen og importvernet begrenser mulighetsrommet slik at pris alene ikke er tilstrekkelig for å sikre god nok lønnsomhet.

I år ønsker Nortura at følgende områder prioriteres inn mot jordbruksoppjøret:

Løfte økonomien for ammeku og sau

Det er i dag stor forskjell i lønnsomheten mellom produksjonene i landbruket. Nortura ønsker at avtalepartene bidrar til å løfte inntektene i jordbruket og særlig for de produksjonene som i dag viser svak utvikling i lønnsomhet. Dette gjelder særlig ammeku og sau.

Utjevning av fraktkostnader for slaktedyr og egg

Et viktig premiss for ordningen er at det er tilstrekkelig kompensasjon for frakt, da dette indirekte eller direkte påvirker slakterienes mulighet til å jevne ut prisene mellom produsenter. Økt tilskudd til frakt bidrar i stor grad til økt lønnsomhet for alle husdyrprodusenter fordi det reduserer fraktkostnadene likt for alle. En fraktordning for fjørfekjøtt bør etableres for å hindre at all produksjon i Norge konsentreres i nærheten til slakteriet.

Mer detaljert soneinndeling for AK-tilskuddet

Nortura mener at dagens soneinndeling i for liten grad fanger opp forskjeller i de faktiske dyrkingsforholdene. Med en mer detaljert soneinndeling for arealtilskuddet vil dette kunne bli mer treffsikkert for å kompensere for eventuelle driftsulemper. Arealtilskuddet må i tillegg tilpasses til et nivå som bidrar til at netto grovfôrkostnad blir utjevnet mellom regioner og som sikrer at areal ikke går ut av drift. Nortura mener at det finnes teknologi og datagrunnlag som gjør det mulig å få en bedre tilpassing av sonene for arealtilskudd.

Anbefalingene bygger på markedsutviklingen de siste 12 månedene, vår vurdering av fremtidig etterspørsel og Totalmarkeds seneste prognoser (januar 2021).

Anbefalingene er utarbeidet av administrasjonen og tillitsvalgte og er enstemmig vedtatt i Norturas konsernstyre den 20. januar 2021.

1. Landbruk over hele landet

Nortura mener at jordbrukspolitikken må vektlegge betydningen av et aktivt landbruk i hele landet og at det knappe jordbruksarealet vi har i Norge blir brukt til produksjon av mat. En forutsetning for å nå dette målet er at inntekter i jordbruket utjevnes mellom sentrale og marginale jordbruksområder.

Nortura vil alltid forsøke å ta ut den prisen i markedet som på kort og mellomlang sikt skaper balanse i markedet, og dermed grunnlaget for en sunn prisutvikling over tid. I enkelte produksjoner vil det være begrensninger i markedet, men det vil fortsatt være behov for å sikre lønnsomheten for bøndene. I tillegg vil inntekter fra markedet ikke kunne kompensere for bruksstrukturen eller ulike driftsforhold. Nortura mener derfor at jordbruksavtalen må sikre en variert bruksstruktur og et landbruk i hele landet, og forsterke dette igjennom jordbruksavtalen.

Nortura mener at det er helt avgjørende for norsk landbruk at vi klarer å opprettholde og videreutvikle et levende landbruk i hele landet. Foruten en bærekraftig matproduksjon bidrar landbruket med store ringvirkninger i lokalsamfunn og for videre verdiskaping for norsk næringsliv. En forutsetning for dette er at det er lønnsomt å drive matproduksjon i hele landet, med en variert bruksstørrelse som er tilpasset de naturgitte forholdene. Virkemidlene over jordbruksavtalen må vektlegge dette i større grad enn i dag.

Dersom Stortingets målsetting om at norsk matproduksjon skal baseres på norske ressurser skal oppnås, må arealet egnet til grovfôr benyttes til grovfôrproduksjon og arealene egnet til korn benyttes til kornproduksjon. Det betyr at det må være mest lønnsomt å dyrke korn i kornområdene, samtidig som det må være økonomi i grovfôrproduksjonen i de tradisjonelle og mer marginale grovfôrområdene og i områder innenfor kornområdet som kun egnert seg til produksjon av grovfôr.

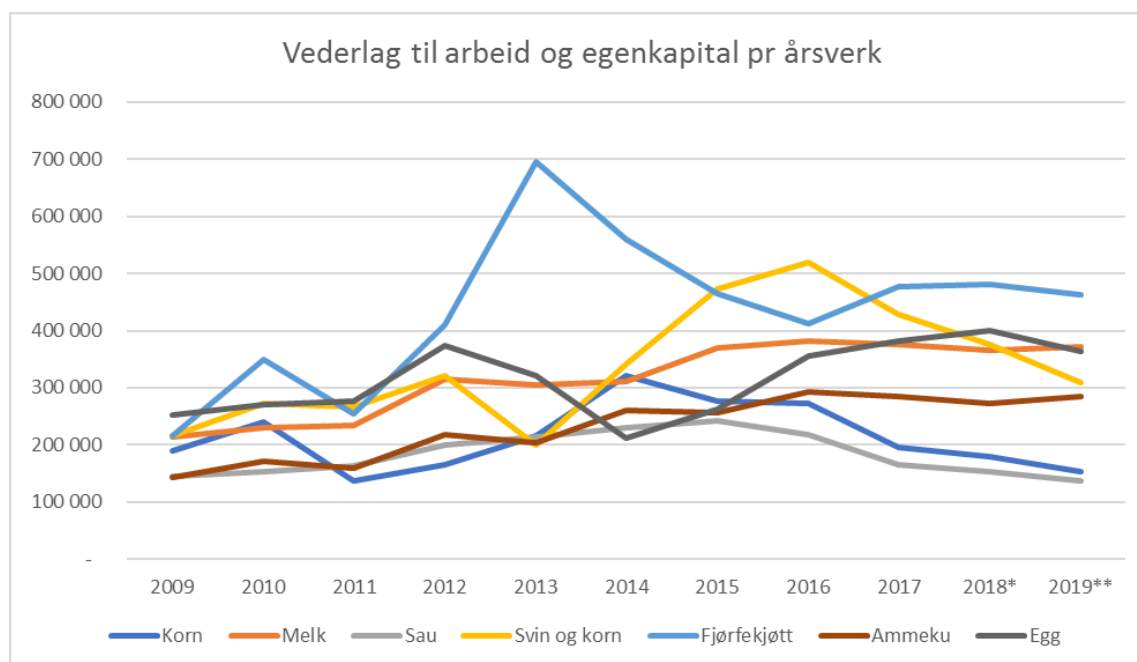
Det finnes en rekke virkemidler i landbrukspolitikken for å oppnå jordbrukspolitiske mål. Mye av virkemiddelapparatet er innrettet for å kunne gi en struktur i jordbruket som er tilpasset den nasjonale jordressursen. Det er et mål å tilrettelegge for matproduksjon i hele landet med ulike naturgitte forutsetninger. Flere av ordningene deler landet inn i soner som gjør at man kan kompensere for kostnader knyttet til ulike dyrkingsforhold. Noen tilskudd har struktur differensiering som legger til rette for en variert bruksstruktur.

2. Løfte lønnsomheten i alle produksjoner

Det er i dag stor forskjell i lønnsomheten mellom produksjonene i landbruket. Avtalepartene må bidra til å løfte inntektene også for de produksjonene som i dag viser svak utvikling i lønnsomhet igjennom jordbruksavtalen. Dette gjelder særlig sau og ammeku.

Nortura mener at som hovedregel må dette skje igjennom virkemidler som i liten grad stimulerer til økt produksjon av husdyrprodukter for å unngå overproduksjon.

Referansebrukene brukes for å måle økonomisk utvikling i landbruket. Regnskapene til flere eksisterende gårdsbruk med samme produksjon og omtrent lik størrelse er slått sammen. Figuren på neste side viser utviklingen for referansebrukene korn, melk, fjørfekjøtt, gris, ammeku, sau og egg fra 2009-2019. En ser blant annet at perioder med overproduksjon av gris og sau reduserer inntektene betydelig. For referansebruket for fjørfekjøtt kan den store inntektsveksten i 2013-2014 skyldes enkelte forhold ved driftsgranskingsbruk, og at det er få driftsgranskingsbruk til grunn for referansebruket for fjørfekjøtt.

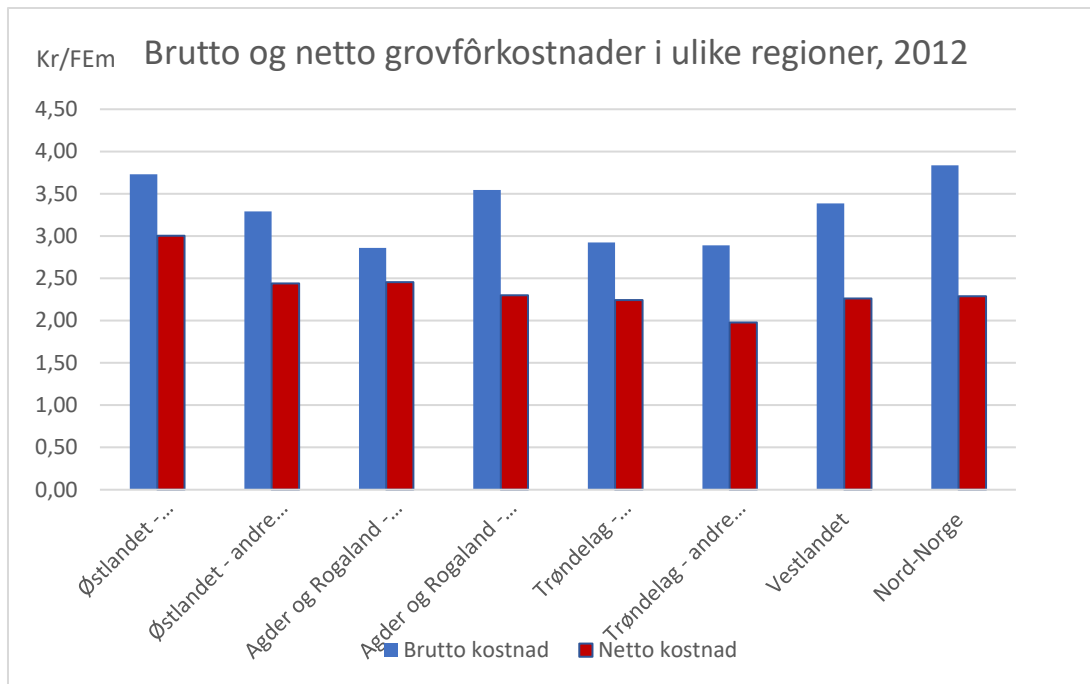
3. Kostnadene til grovfôret – forskjeller mellom landsdeler

For å kunne ta de riktige valgene ved utformingen av landbrukspolitikken er det helt nødvendig å ha kunnskap om kostnader knyttet til grovfôr og kraftfôr. Det finnes flere ulike studier som peker på grovfôrkostnadene, hvor en ser stor variasjon, avhengig av hva som inkluderes i regnestykket og hvilke metoder som er valgt for beregning av kostnadene ved grovfôret. Nortura mener at kunnskapen som finnes, blant annet igjennom Driftsgranskingsbruk og Grovfôr 2020 må legges til grunn for utformingen og nivået på arealtilskuddet slik at netto grovfôrkostnad (kostnader minus arealtilskudd) gir en lik verdi på grovfôret i landet.

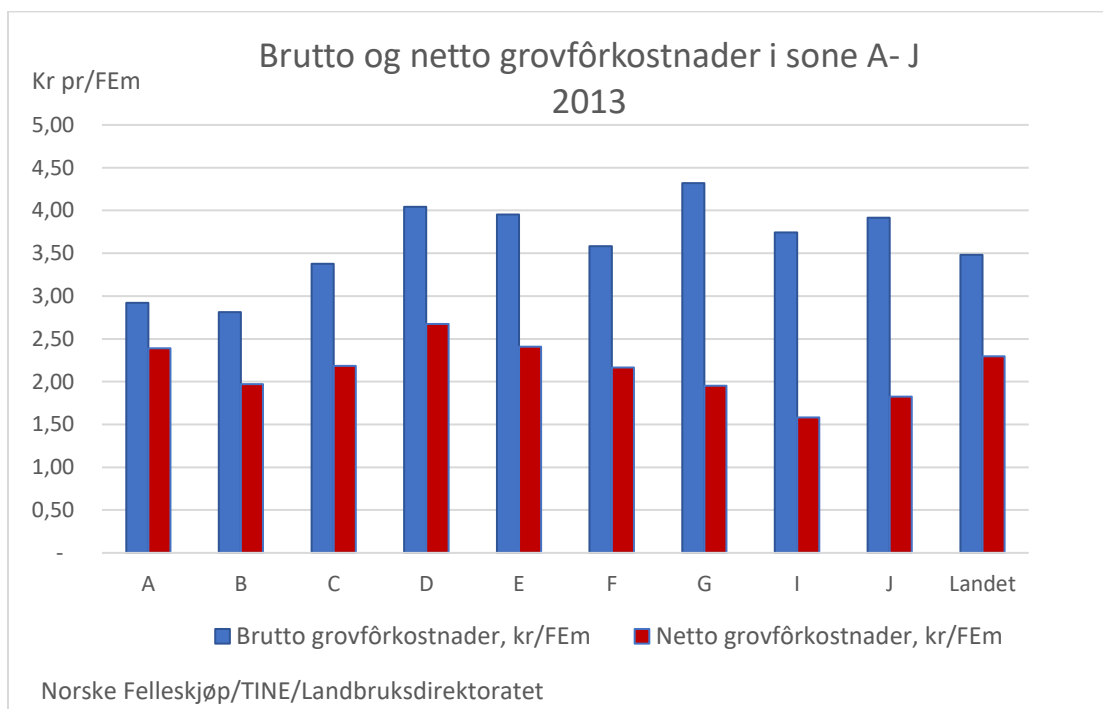
Det er store forskjeller på grovfôrkostnadene mellom ulike regioner i Norge. Det er også stor forskjell innad i regioner. Et forenklet bilde viser at man finner høyest brutto grovfôrkostnad i nordlige deler av Norge. Det går samtidig fram at disse områdene har lavest avling i fôrenhet per daa, men høyest gjennomsnittlig innmarksareal. Deretter følger Vestlandet, men også deler av Østlandet, Agder og Rogaland, samt deler av Buskerud og Telemark. Laveste brutto grovfôrkostnad finner man på Jæren, samt deler av Østlandet og Trøndelag, hovedsakelig flatbygdene. Grovfôrkostnadene består av faste og variable kostnader, hvor de faste kostnadene utgjør den største delen med omkring 60-75 prosent. Her utgjør vedlikehold, maskin/beiteleie og avskrivninger store poster. Om en tar hensyn til bondens arbeid, vil arrondering, avstand og avlingsnivå ha stor betydning for kostnaden pr fôrenhet. Grovfôrkostnadene har mye å si for mulighetene for å drive landbruksproduksjon i enkelte områder.

Ser vi på undersøkelser som er gjennomført av Felleskjøpet basert på Driftsgranskingsbruk, regnskapstall fra Tveit regnskap og Tines Effektivitetskontroll (kukontrollen) ser vi at arealtilskuddet i noen grad utjevner forskjeller i grovfôrkostnader (2013), men at det er behov for justeringer av arealtilskuddet i enkelte områder. Det samme bildet gjengis i Grovfôr 2020 (2020), men her viser tallene at Vestlandet særlig har behov for økte satser.

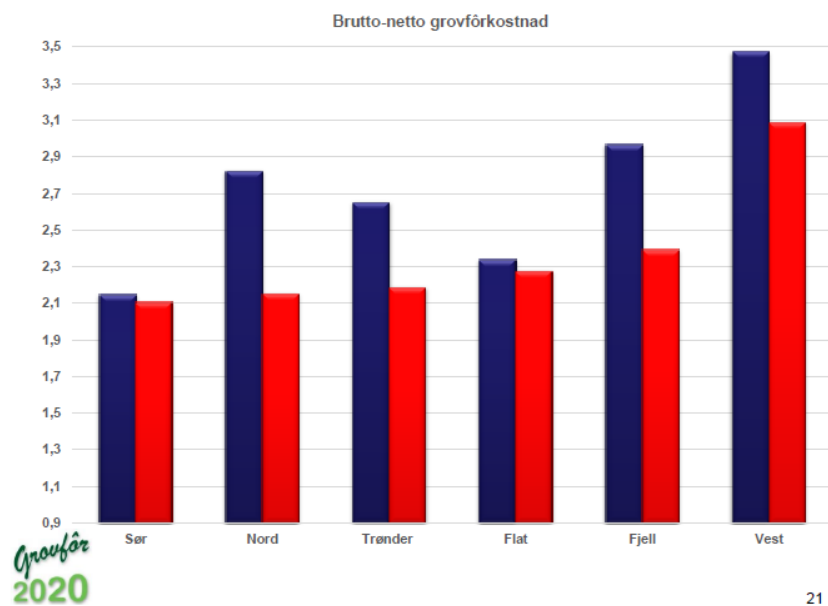
Figuren på neste side viser brutto grovfôrkostnad for Driftsgranskingsbrukene i de forskjellige regionene i landet. Når en trekker fra arealtilskuddet viser netto grovfôrkostnad at arealtilskuddet bidrar til å utjevne kostnadene.

Det samme bildet ser vi med tilsvarende analyse av grovfôrkostnadene i melkeproduksjonen. Figuren under viser brutto og netto grovfôrkostnad fordelt etter soner for distriktstilskudd for melk.

Figuren på neste side er hentet fra prosjektet Grovfôr 2020. Der ble tilsvarende analyse gjort, men med en litt annen inndeling av landet. Resultatet går i samme retning, men denne analysen viser at Vestlandet har høyere netto grovfôrkostnad enn andre regioner.

Nortura mener at arealtilskuddet bidrar både til at areal holdes i drift og at nettokostnaden til grovfôret som produseres kan holdes på akseptabelt nivå. I tillegg bidrar det til økt lønnsomhet uten at husdyrproduksjonen må økes.

Nortura mener at dagens soneinndeling i for liten grad fanger opp forskjeller i dyrkingsforhold. Dette gjelder både innenfor og utenfor kornområdene. Arealtilskuddet må tilpasses til et nivå som bidrar til at netto grovfôrkostnad blir utjevnet mellom regioner og som sikrer at areal ikke går ut av drift. Arbeidsgruppa som ble nedsatt av avtalepartene i 2017 konkluderte med at det er teknisk mulig å innføre et arealtilskudd som i større grad hensyntar dette. Nortura mener at det finnes teknologi og datagrunnlag som gjør det mulig å få en bedre tilpassing av sonene for arealtilskudd.

4. Økt andel norske ressurser i fôret

4.1. Korn og kraftfôrpolitikken er viktig

Norge har klimatiske og arealmessige begrensninger for hva som kan dyrkes, og hvor det kan dyrkes. Derfor er det viktig at kanaliseringspolitikken videreføres slik at produksjon av korn og andre råvarer til kraftfôrproduksjonen prioriteres til de områder av landet hvor det ligger til rette for dette. Da må også hoveddelen av det grovfôrbaserte husdyrholdet foregå i områdene som ikke er egnet for produksjon av korn, men som til gjengjeld har gode forutsetninger for beite i inn- og utmark kombinert med slått. Det er også arealer innenfor kornområdet som ikke egner seg til annet enn produksjon av grovfôr.

Det er positivt at avtalepartene har nedsatt en arbeidsgruppe for å gå igjennom virkemidler for å øke andelen norsk fôr. Nortura ønsker at norsk husdyrproduksjon i størst mulig grad skal baseres på norske ressurser, både igjennom høy norsk andel i kraftfôret og god utnyttelse av slått og beite. En høy andel norske råvarer i kraftfôret og bruk av grasressursene i hele landet må være utgangspunktet for utformingen av jordbrukspolitikken. Det bør også være et mål om økt tilførsel av norskprodusert protein og proteinråvare til kraftfôr. Dette bør primært skje igjennom å stimulere til høyere proteinnivå i fôrkorn.

Nortura mener at:

- Kanaliseringspolitikken må videreføres
- Det må være lønnsomt å produsere kraftfôrråvare med høy andel protein, samtidig som denne råvaren må være prismessig konkurransedyktig i forhold til import. Dagens prisnedskrivningssystem kan sørge for det
- Tilskudd til bruk av beite må bidra til at det er god lønnsomhet for bonden å prioritere beite både i inn- og utmark
- En må stimulere til utvikling av alternative proteinkilder for bruk i fôrproduksjon, som for eksempel fra cellulose og makroalger (tang og tare/sjøgras).

4.2. Kraftfôrpris og prisnedskrivning

En vesentlig andel av husdyrene bruker kraftfôr som sin primære næringskilde. Prisen på kraftfôr har stor betydning for bondens økonomi. Alle deler av verdikjeden i landbruket opplever kostnadsvekst og har behov for å få dekket dette inn. Prisnedskrivningstilskuddet for korn har stor betydning for både kornprodusenter og husdyrprodusenter, fordi engrosprisen på det norske kornet styrer også prisen på importerte råvarer. Prisnedskrivningen av korn bidrar derfor til en betydelig reduksjon i kostnader videre i verdikjeden.

Nortura mener det påhviler avtalepartene et stort ansvar å vurdere hvor stor kostnadsvekst husdyrprodusentene tåler på kraftfôr i forhold til hva det er mulig å kunne ta ut i markedet på sluttprodukter. Produktprisen skal kunne dekke kostnadsveksten både for produsent og øvrig industri. Nivået på prisnedskrivningstilskuddet må derfor tilpasses slik at husdyrprodusentene opplever reell inntekstvekst. Økte kornpriser må i all hovedsak kompenseres med prisnedskrivning for å gi rom for å dekke inn øvrige kostnader.

5. Klima

Klimaendringene er den største utfordringen i vår tid. Jordbruk og matproduksjon er i stor grad påvirket av endringene og trues av konsekvensene. Norsk jordbruksnæring og næringsmiddelindustri har allerede bidratt til å kutte utslipp, og har forpliktet seg på ambisiøse mål framover. I et klimaperspektiv har norsk husdyrproduksjon mange fortrinn. Høytytende og friske dyr bidrar til lavt klimaavtrykk per kg kjøtt sammenlignet med et gjennomsnitt for resten av verden. Samtidig er norske bønder dyktige og motiverte og langt framme når det gjelder bruk av ny kunnskap og teknologi. Dermed ligger det også godt til rette for å redusere utslippene ytterligere. I Nortura jobber vi systematisk med å redusere klimaavtrykket i alle ledd, både i husdyrproduksjonen og i fabrikkene våre, men også hos kunder og forbrukere for eksempel gjennom løsninger som gir minst mulig matsvinn.

Jordbruket har inngått en egen avtale med staten om hvordan næringen skal bidra til å redusere klimagasser og øke opptaket av karbon i jord og planter. Landbruket har utarbeidet klimaplan som viser hvordan dette skal oppnås. Det er pekt ut åtte satsingsområdet, hvorav flere forutsetter dels store investeringer på gårdsnivå. Nortura støtter fullt opp om klimasamarbeidet i jordbruket. Samtidig må vi understreke betydningen av virkemidler som støtter opp under forpliktelser og planer. Husdyrbruket har ikke økonomi til å bære slike investeringer alene.

Nortura mener at en i første rekke bør prioritere investeringsvirkemidler for dyre engangsinvesteringer for tiltak som reduseres klimagassutslipp, slik som biobrenselanlegg, varmegjenvinning, solenergi og bedre løsninger for gjødselhåndtering.

Nortura mener at støtte til engangsinvesteringer bør prioriteres og at støttenivået må økes slik at investeringen vil være lønnsom uten løpende tilskudd til drift. Dersom tiltak for å redusere klimagassutslipp gir økte kostnader i løpende drift må dette også kompenseres med tilskudd. Slike tilskuddsordninger må være forutsigbare over tid.

6. Markedet for kjøtt og egg – overordnet

6.1. Utvikling og trender

Samfunnsdebatten og markedsutviklingen har endret seg de siste årene. Klima, dyrevelferd og helse påvirker forbrukernes og samfunnets holdninger, valg og krav når det gjelder våre produkter. For husdyrproduksjonene betyr det at markedsrisikoen øker og omstillingskravene kommer hurtige. Etter tiår med kontinuerlig vekst, er markedet for rødt kjøtt nå i stagnasjon og tilbakegang. Utsiktene peker mot fall i realkonsumet av rødt kjøtt. Dette endrer dynamikken i markedet og forutsetningene for taktiske og strategisk tilpasning for produsentene i landbruket.

For gris, sau/lam og egg har markedet vært preget av overproduksjon de senere årene. Det er fortsatt en underdekning av storfe, og det er mulig med en svak vekst for ammeku. Importkvoter på storfekjøtt utgjør en betydelig andel av norsk forbruk og begrenser derfor vekstmulighetene. Overproduksjon medfører prisfall og økte reguleringskostnader og er krevende for økonomien til bonden og industrien. Koronasituasjonen har medført en midlertid salgsvekst og lettelse i markedsituasjonen, men det forventes at denne effekten forsvinner når reiserestriksjonene oppheves.

Markedet for norske husdyrprodukter utfordres stadig av import. Importvernet er lite dynamisk og svekkes over tid. Tollvernet begynner å bli en reell begrensning for prisutviklingen på enkelte norske varer. I tillegg uthules importvernet gjennom innrømmelse av nye kvoter og det er et stadig press for tilgang til det norske landbruksmarkedet i forbindelse med inngåelse av bilaterale handelsavtaler. Import begrenser både markedet og prisuttaket for norsk produksjon, og dermed inntektsmulighetene i norsk husdyrnæring. For storfe særlig er det fortsatt økning i produksjonen samtidig som forbruket er fallende. Dette gjør at norske myndigheter ikke kan gi bort flere kvoter på storfe i kommende handelsavtaler. Vi ser at dagens kvoter på storfe vil kunne gi utfordringer for omsetning av storfe om noen år.

Grensehandelen gjør også et stort og økende innhogg i markedet for norske husdyrprodukter. Basert på tall fra Nibio tilsvarte grensehandelen på kjøtt over 6 prosent av norsk produksjon i 2019. Virke anslår en dobling av grensehandelen i løpet av de neste 10 årene.

Bondens og industriens posisjon i verdikjeden for mat er svekket over flere år gjennom maktkonsentrasjon i dagligvarehandelen, vertikal integrasjon og EMV-vekst. I egg- og kjøttkategorien samlet har merkevarer eid av kjedene en markedsandel på i underkant av 50 prosent. I den viktige balanseringskategorien kjøttdeig utgjør EMV-andelen i overkant av 80 prosent, ifølge Nielsen Norge. Med en blomstrende underskog av små- og mellomstore lokalmatprodusenter og en økende konkurranse fra store industriaktører som produserer EMV-produkter for kjedene er den nasjonale konkurransen i egg- og kjøttkategorien høyere enn for andre jordbruksprodukter. Denne utviklingen har flyttet effektiviseringsgevinster og marginer fra bonde, industri og forbruker over til handel/distributør med den konsekvens at landbruket og industrien opplever svekket lønnsomhet og økt risiko.

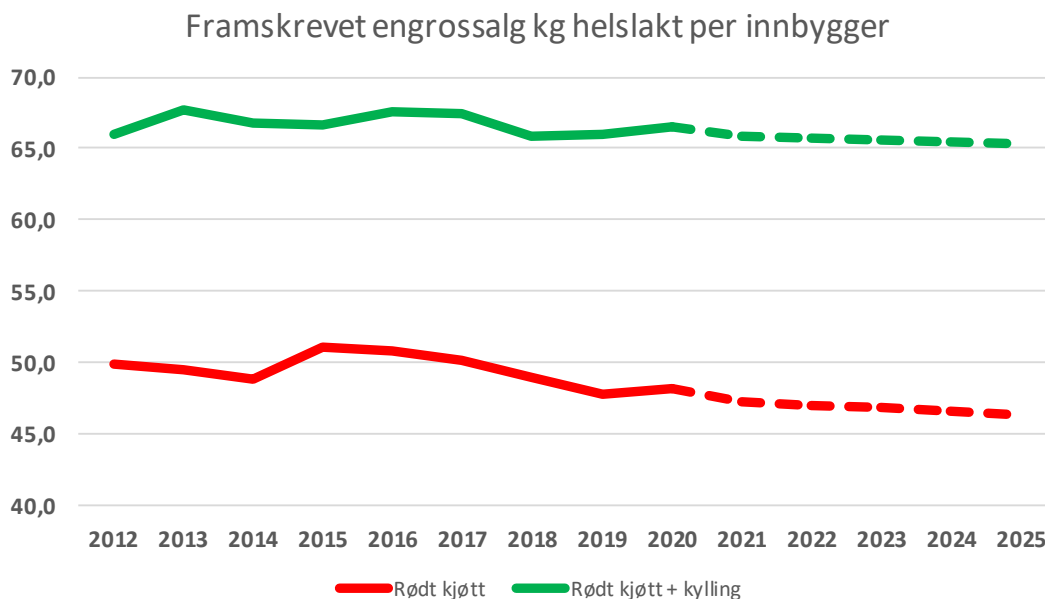
6.2. Langtidsutsikter for salget av kjøtt og egg – horisont 5 år

Nortura Totalmarkeds langtidsutsikter for produksjon og salg av kjøtt og egg oppdateres årlig. Hensikten med langtidsutsiktene er at de skal være et verktøy for å vurdere behovet for norsk produksjon i de kommende årene. Det vil igjen benyttes som et grunnlag for vurderinger rundt prissetting og andre virkemidler som har betydning for markedsbalanse på sikt.

Vi ser fortsatt at forbruket av rødt kjøtt reduseres når vi ikke tar hensyn til den kortvarige og ekstraordinære veksten i innenlands salg i 2020. Forbruket av rødt kjøtt går tilbake, men blir helt eller delvis erstattet av kjøtt fra kylling. Ut ifra de signaler og den kunnskap vi har i dag er det ingen tegn til at denne trenden vil snu. Nortura mener at landbruket kan innfri klima- og bærekraftsmålene gjennom blant annet avtalen mellom landbruket og staten. Det er etter vår vurdering ikke nødvendig å redusere forbruket for å innfri klima- og bærekraftsmålene.

Debatten og myndighetenes arbeid med nye nasjonale kostholdsråd i 2023 kan påvirke etterspørselen av storfe og småfe negativt i årene som kommer. Ngo-er og enkelte politiske miljøer arbeider for et redusert inntak av rødt kjøtt (særlig storfe og småfe) som følge av bærekraftsdebatten.

Totalmarked legger derfor til grunn i langtidsprognosen at forbruket av rødt kjøtt går tilbake og det totale salget av hele slakt i Norge i 2025 vil være om lag på dagens nivå til tross for befolkningsvekst. Det tilsvarer en årlig reduksjon i forbruket med om lag 0,5% pr år frem til 2025. For hvitt kjøtt forventes det fortsatt vekst i forbruket på ca. 1 % årlig. Nedgangen i forbruket av rødt kjøtt blir i stor grad erstattet av hvitt kjøtt.

Salget av rødt kjøtt vil i perioden frem mot 2025 variere mellom dyreslagene avhengig av mattrender o.l. Det er også usikkerhet knyttet til vurderingen av salget i 2025. For å unngå overproduksjon bør derfor norsk produksjon ligge litt under behovet. Det er bonden som er den desidert største taperen ved overproduksjon.

Forbruket av egg har hatt en positiv utvikling de senere årene, og forbruket har ligget litt over befolkningsveksten. Frem mot 2025 vurderer Totalmarked at denne utviklingen vil fortsette, og at totalforbruket vil følge befolkningsveksten og litt til.

Mer om langtidsutsikter for det enkelte dyreslag finnes under kapitlene til de respektive dyreslagene.

6.3. Markedssituasjonen 2020

Markedssituasjonen i 2020 var sterkt preget av covid-19. Etter at strenge tiltak ble innført fra midten av mars, var flere mennesker i landet på grunn av reiserestriksjoner, en betydelige større andel måltider ble spist hjemme og handelslekkasje til Sverige har vært minimal. Summen av dette gjorde at etterspørselen etter alle kjøttslag økte i 2020 og det var balanse til underdekning for samtlige kjøttslag. Nedgangen i salget av sau skyldes i hovedsak at det ikke var varer tilgjengelig.

For egg var det en liten nedgang i salget sammenlignet med 2019. Det var et overskudd for året på 700 tonn etter at produksjonen var redusert med 780 tonn gjennom førtidsslakting.

Det var en del varer på reguleringslager ved inngangen til året, men det meste ble solgt ut og ved inngangen til 2021 var det kun lam på lager. Eksportert kvantum i 2020 var på 1 159 tonn gris (reguleringseksport).

	Salgsproduksjon		Importkvoter	Engrossalg		Balanse	Adm. og annen import	Markedsdekning inkl. all import
	Tonn	20/19		Tonn	20/19			
Storfe/kalv	85 000	98	8 800 ¹⁾	104 600	105	-10 800	9 100	-1 750
Lam	19 450	101	298 ²⁾	20 750	114	-1 000		-
Sau	4 750	106		4 750	78	0		-
Gris	131 400	100	2 000 ³⁾	139 300	105	-5 900	4 900	-1 000
Egg	65 700	100	459 ⁴⁾	65 500	99	700		-
Kylling	97 150	99	960 ⁵⁾	98 700	101			-
Kalkun	8 100	107		8 100	106			-

Kjøtt- og eggmarkedet i 2020

1) Omfatter SACU-import på 4.551 tonn storfekjøtt m/ben samt WTO-, EU- og GSP-kvoter.

2) Fra Island 62 tonn. WTO-kvoter og annen import 236 tonn.

3) Spekk utgjorde 747 tonn og om lag 1 250 tonn på EU/WTO-kvoter.

4) Import av 459 tonn.

5) Benyttet hele EU-kvoten på 950 tonn og noe annen import (WTO).

Reguleringslageret ved inngangen til året inngår ikke i balansen for 2020.

6.4. Markedsutsikter 2021

Prognosen for 2021 - per januar 2021 - viser underdekning for storfe og gris og et importbehov ut over kvotene. For sau/lam viser prognosen tilnærmet balanse inkludert WTO-kvoten og kvoten på 600 tonn fra Island. Det prognoserte overskuddet av egg på 900 tonn kan håndteres med førtidsslakting.

Det er lagt til grunn at redusert grensehandel og reiserestriksjoner vil vedvare også etter vinteren og inn i sommeren. Salgsprognosen er fortsatt usikker og vil være preget av de tiltak myndighetene innfører for å redusere spredning av covid-19 samt ettervirkninger av denne.

	Salgsproduksjon		Import- kvoter	Engrossalg		Balanse 2021	Reg.lager 1.1.21
	tonn	21/20		tonn	21/20		
Storfe/kalv	85 300	100	9 000 ¹⁾	100 500	96	-6 100	0
Lam	19 300	99	806 ²⁾	19 900	96	200	1 880
Sau	4 900	103		4 900	103	0	0
Gris	130 900	100	1 750 ³⁾	136 000	98	-3 400	0
Egg	66 300	101	500 ⁴⁾	65 900	100	900	428

Prognose 2021 - per januar 2021

1) For storfe er det inkludert en antatt SACU-import på 4.756 tonn storfekjøtt m/ben. Videre er WTO-kvoten på 1084 tonn, EU-kvotepå 2.500 tonn og GSP-kvotepå 665 tonn biffer og fileter (omregnet til storfekjøtt m/ben) tatt med.

2) Importen inkluderer WTO-kvotepå 206 tonn og 600 tonn fra Island.

3) Inkludert spekk på 750 tonn og 100 tonn av WTO-kvoten på 1.381 tonn. Inkluderer også EU-kvotepå 900 tonn.

4) Forutsetter i prognosen import på 500 tonn egg.

Reguleringslageret ved starten på året inngår ikke i markedsbalansen for 2021

6.5. Covid-19 – effekt på etterspørselen og tiltak for å øke produksjonen

Stengte grenser og lite reising har påvirket etterspørselen i Norge. Vi ser i særdeleshet at interessen for og etterspørselen etter norsk råvare har økt. Salget av helt slakt er økt for storfe og gris med om lag 5 prosent sett i forhold til forventningene vi hadde til salget ved starten av 2020. Salget av lam er økt betydelig (12-15%), men for Norturas del kan økningen forklares med planlagte kampanjer og en god salgssesong. Salgsveksten kommer til tross for nedgangen i hotell- og restaurantmarkedet. For egg er salget samlet ikke endret vesentlig sammenliknet med året før til tross for økning i salget av egg til privatmarkedet. Dette skyldes svikt i salget til hotell og restaurant, og et høyt salg i 2019 pga. eksport av eggprodukt.

Det er begrenset hvor mye produksjonen kan økes på kort sikt. Vektene på grisen har økt, og vi forventer fortsatt litt økning i 2021. Dette tilsvarer for året en økning på 2 500 tonn. Vi er nå ved en øvre grense for vekt på gris, både av hensyn til produktkvalitet og av dyrevelferdshensyn (liten plass i bingen).

Underskuddet av storfe blir særlig stort fordi melkebehovet er høyt, noe som påvirker tilgangen på kuskalt negativt. Vi forventer økning i slaktingen fra høsten 2021, men det er vanskelig å øke tilførselene på kort sikt. Ammekuttallet økte med over 6 000 mordyr i 2020. Dette vil gi økt totalproduksjon på 0,5 % i 2021 selv om melkekua ikke slaktes.

Det var ca. 1 900 tonn med lam på reguleringslager ved inngangen til 2021. Dette vil kunne bidra til markedsdekning av lam frem mot ny sesong høsten 2021.

For eggproduksjonen kan vi justere tilgangene ved å redusere førtidsslaktingen om behovet oppstår.

Slik pandemien utvikler seg er det vanskelig å forutse hvilken effekt denne har på etterspørselen etter norsk råvare. Men med bakgrunn i at vaksineringen nå synes å være godt i gang, er det rimelig å anta at situasjonen vil normalisere seg i løpet av 2021. Da forventer vi at etterspørselen i Norge vil falle ned til et nivå som er i tråd med våre prognoser/langtidsutsikter uten pandemi. Som langtidsutsiktene viser, er det i en normalsituasjon ikke rom for økt produksjon av kjøtt og egg. Unntaket er storfe, hvor det er rom for en liten økning.

Nortura finner det derfor ikke å være forsvarlig å oppfordre til utvidelser og nyetableringer for å møte en kortsiktig etterspørselsvekst i denne perioden. En slik stimulans vil resultere i langsiktig overproduksjon og påføre landbruket store kostnader i lang tid framover.

6.6. Styrken i importvernet

Importvernet setter klare begrensninger for prisuttaket i Norge. Hvor god beskyttelse norske husdyrprodukter har varierer både mellom dyreslag, men også ned på enkelte stykningsdeler. Vi har hatt en periode hvor verdien av den norske kronen har gitt oss ett styrket tollvern, men valuta og økte norske priser har endret dette bilde.

Vi er nå i en situasjon der vi har et svakt tollvern for storfe. Billige slakt fra EU kan komme inn med full toll og fortsatt være billigere enn norske slakt. Det er heller ikke solid tollvern for norske egg eller enkelte stykningsdeler av for eksempel gris.

Produkt	Norsk pris kr. Pr kg.	Norsk pris = 100	EU/VM-pris* i % av norsk	Anvendt toll i % el. Kr/kg EU el. GSP*	Importpris + toll i % av norsk pris. Tall > 100 gir prisvern
Storfe skrotter	64,30	100	EU 54 %	EU 67	Krone 105 %
Storfe indrefilet	308,80	100	EU 37 %	EU 395	Prosent 128 %
Svin, skrotter	33,89	100	EU 58 %	EU 44	Krone 131 %
Svin, indrefilet	110,30	100	EU 38 %	EU 107	Krone 97 %
Lam, skrotter	66,90	100	EU 113 %	EU 325	Prosent 485 %
Lammelår	99,70	100	EU 71 %	EU 156	Krone 157 %
Kyllingfilet fryst	87,10	100	EU 24 %	EU 88	Krone 101 %
Kyllingfilet fersk	87,10	100	EU 29 %	EU 127	Krone 145 %
Konsumegg	20,30	100	EU 42 %	EU 21	Krone 104 %

Styrken i importvernet medio januar 2021

7. Gris

7.1. Markedsutvikling

Figuren under viser markedsutviklingen for gris de siste 10 årene. Det var en betydelig overproduksjon av svin fram til 2013. I 2014 og 2015 var det tilnærmet markedsbalanse før det igjen ble overproduksjon. I 2019 ble det kjøpt ut purker, produksjonen kom i balanse igjen i løpet av året og det var mulig å ta ut målpris. I 2020 var markedet preget av restriksjoner som følge av Covid-19.

Utvikling av produksjon (inkl. importkvoter) og engrossalg for gris siden 2010

*) Prognose fra januar 2021

7.2. Prognose og landtidsutsikter

Prognosen for 2021 legger til grunn at restriksjoner grunnet Covid-19 fortsetter inn i sommeren og viser et markedsunderskudd på vel 3 400 tonn for året, medregnet importkvoter. Antall griser til slakt prognoseres å gå noe ned, men høyere slaktevekter gjør at tilførslene i tonn forventes å bli om lag uendret fra 2020. Salget året 2021 under ett prognoseres å gå ned med et par prosent fra et høyt salg i 2020. Det forutsattes at importkvotene for ferskt helslakt og ribbe tas inn. Resten av underdekningen vil måtte dekkes av import til nedsatt toll.

Det ventes fortsatt effektivitetsøkning i den norske svinepopulasjonen de nærmeste årene på grunn av bedre dyremateriale og generelt bedre drift. I gjeldende prognose for 2021 ligger det inne en effektivitetsøkning på en prosent.

Eksport-støtten har falt bort fra 2021 som betyr at overskudd ikke kan reguleres gjennom eksport og en kan heller ikke lengre gjennomføre ribbetiltak for å sikre norsk ribbe og samtidig eksportere andre deler av grisen. Dermed blir det viktigere å ha en svak underdekning av gris fremover.

I langtidsutsiktene fram til 2025 er det forutsatt en ytterligere årlig effektivitetsøkning på 0,5 prosent fra 2022. Det var utkjøpsordning av purker i 2019, men for å tilpasse produksjonen til behovet kreves det med normale tilstander i samfunnet en ytterligere reduksjon i mordyrtalet og antall smågris.

Vi ser av tabellen under at med forutsatt effektivitetsøkning kreves det en fortsatt reduksjon i purketall og antall smågris. Med gjennomsnittlige slaktegrisvekter på 83 kg, er det beregnet en nødvendig reduksjon av antall smågris med 2,5 prosent for å komme i balanse med valgt alternativ for tilgjengelig salg i 2025.

Slaktegrisvekter på 83 kg

	Import- kvoter *	Disponibelt salg av norsk vare	Prognose effektivitets- økning	Gir salgs- produksjon tonn	Balanse	Nødvendig reduksjon antall smågris
2022	2 400	129 900	0,5 %	131 300	1 400	-1,1 %
2023	2 400	129 900	0,5 %	131 900	2 000	-1,5 %
2024	2 400	129 900	0,5 %	132 600	2 700	-2,0 %
2025	2 400	129 900	0,5 %	133 200	3 300	-2,5 %

* Inkludert "nødvendig" import av 800 tonn spekk

Slaktegrisvekter på 83 kg er noe lavere enn slaktevektene i gjeldende prognose for 2021 som er på 84,6 kg i gjennomsnitt.

På oppdrag fra Totalmarked gjennomførte AgriAnalyse ved årsskiftet 20/21 en spørreundersøkelse blant alle svineprodusenter og et utvalg produsenter uten gris for å kartlegge planer for avvikling, oppstart og utvidelser. Tretten prosent av smågrisprodusentene og ni prosent av slaktegrisprodusentene oppgir at de ikke vil ha gris på bruket om fem år. Basert på svarene i undersøkelsen kan en likevel forvente en stabil eller svak netto økning i antall purker og antall slaktegris i de kommende fem årene. Dette skyldes i hovedsak at undersøkelsen viser at vi ikke vil ha avvikling utover normal avgang de siste årene, og at det er en svak interesse blant enkelte for å etablere seg. Med utgangspunkt i spørreundersøkelsen ser vi at interessen for utvidelse hos eksisterende produsenter er størst blant slaktegrisprodusentene, men det er også interesse for utvidelser hos smågrisprodusenter.

Av de som vurderer å starte opp med svineproduksjon (både avlspurker og slaktegris), er forventning om bedret lønnsomhet på gården den årsaken flest oppgir.

Av de som vurderer å gi seg med svineproduksjon, er manglende lønnsomhet den hyppigst oppgitte årsaken. At en ikke ønsker å foreta nødvendige investeringer og usikkerhet om noen vil overta kommer på de neste plassene.

7.3. Målpris endringer og utvikling i dekningsbidrag for slaktegris og smågris

Målprisen økte i årene 15/16 med 70 øre, 16/17 med ni øre og 20/21 med 1,46 kr. Årene 2016 til 2018 var preget av overproduksjon som er medvirkende til at det ikke har vært mulighet for målprisjustering i disse årene.

Svineproduksjonen har ikke hatt noen reell forbedring av lønnsomheten fra 2015 til 2020. I inneværende avtaleår fikk de en økning i målpris på 1,46 kr per kg. Totalt sett har dette og lavere omsetningsavgift gitt en økning i DB for slaktegris på 108 kr per gris og 2 962 kr per årspurke i smågrisproduksjonen. Dette er en økning for begge produksjoner, men størst er økningen for slaktegrisen som er ett bevisst valg gjennom fastsettelsen av smågrisprisen. Tidligere har det vært en tommelfingerregel som tilsier at 40 prosent av det totale dekningsbidrag (DB slaktegris+ DB smågrisproduksjon) er slaktegrisprodusentene sin andel, mens 60 prosent er smågrisprodusentene sin andel. Nå er fordelingen om lag 50/50 som er en mer riktig fordeling i henhold til effektivitetsøkningen i smågrisproduksjonen.

Det er behov for å øke målprisen ytterligere. Samtidig er det viktig å beholde dagens markedsbalanse over tid. Lønnsomhetsvurderingen knyttet til svinproduksjonen i neste avtaleår har ikke hensyntatt endringer i nettonoteringen, eventuelle endringer i kraftfôrpris eller andre variable kostnader som en kan endres i avtaleåret 21/22. I tillegg er det verdt å merke seg at omsetningsavgiften på svin vil få en økning på minimum 20-30 øre til et normalnivå fra 01.01.22.

Det er en skjønnsmessig vurdering hva som er en reell og generell nyetableringsøkonomi. Vår vurdering er at smågrisdekningsbidrag på under 14 000 kroner basert på disse forutsetningene ikke vil utgjøre en nyetableringsfare. I tillegg vil en forventet kostnadsutvikling også redusere effekten av økt målpris. Arbeidsbelastningen i smågrisproduksjonen har også steget som følge av større avdrått og dyrevelferdskrav.

Vi har nå fått en tydelig avklaring i konsesjonsgrensene på svin som setter en klar demper på mulighetsrommet for store smågrisproduksjonsenheter. Samtidig har lønnsomheten i kombinert svinproduksjonen løftet seg det siste året og det er strategisk ønskelig at flere legger om til en slik produksjon. Et annet element som også er av stor betydning, er økt fokus på dyrevelferdskrav og dertil plassbehov for spesielt smågris og slaktegrisperioden. Dette er i mange tilfeller med på å redusere purketallet hos mange produsenter.

I flere av fylkene i Norge ser vi en større nedgang i produksjonen og dertil svekket produksjonsmiljø. Dette gjelder spesielt Vestlandet, Agder og Nord-Norge. Derfor er det viktig med tiltak for å styrke økonomien spesielt i disse områdene der produksjonen har en svakere utvikling enn landet ellers.

Når samfunnet normaliseres og grensehandelen starter opp vil det ikke være rom for økninger i produksjonen av gris. Det er i dag fortsatt mange smågrisprodusenter og slaktegrisprodusenter som har mulighet til å utvide innenfor dagens konsesjonsregelverk. Dette gir rom for at eksisterende produsenter har mulighet til å utvide og fornye driftsapparatet og erstatte de produsentene som velger å avvikle produksjonen av gris. Dagens konsesjonsgrense er med på å legge til rette for en spredt produksjon og en struktur tilpasset norske forhold. Konsesjonsgrensen for gris må ikke heves.

7.4. Konklusjon og anbefaling:

En bedret markedsbalanse gir rom for å løfte økonomien i svinenæringa uten at dette gir produksjonsøkning.

Nortura anbefaler

- Målpris opp 1,5 kr pr. kilo – dette hensyntar kostnadsøkning, bondens økonomi og markedsforhold – forutsatt ingen endring i kraftforpris i avtaleåret
- Investeringsvirkemidler til oppgradering hos eksisterende produsenter knyttet til:
  - Dyrevelferdstiltak, omlegging til SPF, gjødselhåndtering, energitiltak, ventilasjon og lignende
  - Utvidelser for eksisterende produsenter opp til konsesjon for kombinert og slaktegrisprodusenter ved markedsbehov
- Øke distriktstilkuddene i Nord Norge, Agder, Vestland og Møre og Romsdal

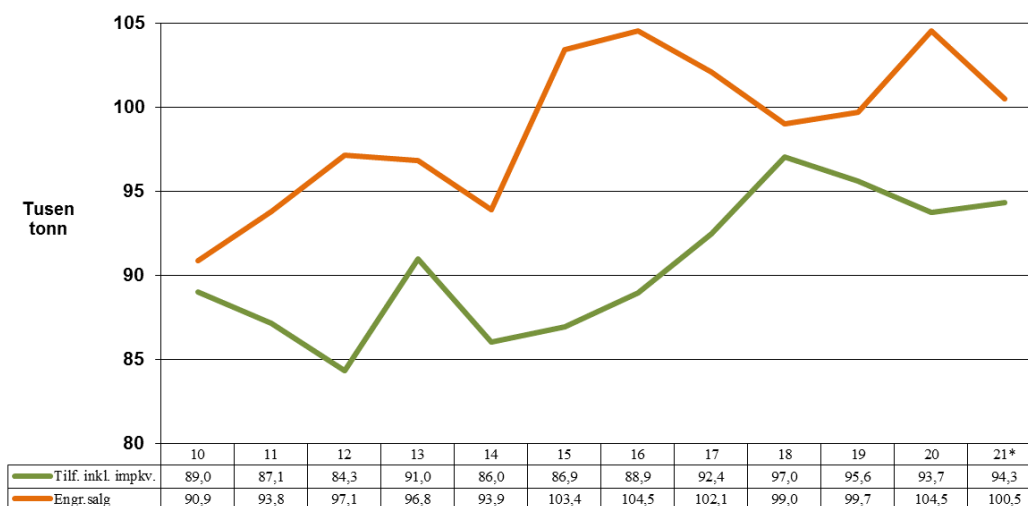
8. Storfe

8.1. To likeverdige produksjonsformer

Andelen av storfekjøtt fra ammeku er økende, men fortsatt er det melkeku som bidrar mest. Nesten 70 prosent av storfekjøttet stammer fra melkeku. Nortura ønsker ikke en utvikling hvor produksjonsformene settes opp mot hverandre, men ønsker en balansert utvikling av virkemidlene som ivaretar begge. Både ammekuproduksjon og oppforing av kalv ligger etter melkebruket i lønnsomhet, og det er viktig at sikre at begge produksjonsformene løftes.

8.2. Markedsutvikling

Den siste tiårsperioden har vært preget av underdekning av storfekjøtt. Behovet ut over kvoter, som vises som avstanden mellom de to linjene i figuren under, har vært dekket opp av import gjennom generelle tollnedsettelse. Underdekningen var størst i 2015 og 2016, hvor behovet for import ut over kvotene nådde 16 000 tonn. Etter 2016 har norsk produksjon økt samtidig som salget er redusert og trenden, når en ser bort fra forstyrrelser i tilførselene som følge av tørkesommeren 2018, er at importbehovet gradvis reduseres. 2020 og 2021 er å anse som et unntaksår mht. salg grunnet Covid-19.

Utvikling av produksjon (inkl. importkvoter) og engrossalg for storfe siden 2010

*) Prognose fra januar 2021

I 2020 var ble tilførselene av storfe redusert med 4 prosent i forhold til 2019 som følge av økt behov for melk som gir færre slakt fra melkebesetninger. Samtidig økte engrossalget med 5 prosent som følge av restriksjoner grunnet Covid-19.

8.3. Prognose og langtidsutsikter

Det prognoseres et markedsunderskudd på 6 100 tonn storfekjøtt i 2021. Produksjonen ventes å bli om lag uendret sammenlignet med 2020, da det ventes et fortsatt høyt melkebehov. Salget av helslakt for året 2021 som helhet ventes å gå noe tilbake forutsatt en normalisering i samfunnet fra sommeren av.

Antall ammekyr økte med 27 000 fra 2015 til 1. oktober 2020. Økningen i ammekutallet har mer enn oppveid nedgangen i antall melkekyr i samme periode på om lag 11 000. Det forventes en fortsatt vekst i mordyrtalet i 2021. Det er interesse for å øke ammekutallet i eksisterende ammekubesetninger og blant melkeprodusentene, og det er innvilgede prosjekter under oppføring som ikke har kommet i full produksjon enda. Framtidig melkebehov påvirker også tilførslene av storfekjøtt. I sum gjør dette det vanskelig å tallfeste behovet, men vi ser at det kan være rom for en forsiktig økning i antall ammekyr i Norge.

De siste årene har det vært en reduksjon i forbruket av storfekjøtt pr capita. Fra 2015 til 2019 har salget av rødt kjøtt pr capita gått tilbake med 6 prosent. Storfe utgjør en stor del av dette. I perioden frem mot 2025 forventes det en fortsatt reduksjon i forbruket pr capita, men ikke i like stort omfang som de siste årene. Totalmarked anslår en reduksjon pr capita på 0,5 prosent per år.

Det er mange faktorer som påvirker markedsbalansen for storfe, og dermed behovet for antall kyr fram mot 2025. Reduksjon i melkeproduksjonen kombinert med utviklingen i melkeytelse vil få betydning for kjøttproduksjonen fremover. Totalmarked har gjennomført en spørreundersøkelse blant bønder i 2020 som viser at det er stor interesse blant produsentene for å starte opp med ammeku.

90 300 tonn tilgjengelig for norsk produksjon i 2025. Valgt alternativ for melkeytelse

Tilførsler av storfekjøtt (inkl. kalv) i tonn pr. år ved melkeytelse **8 300 kg**

		Antall ammekyr						
Antall melkekyr	Melke riv. Mill. liter	100 000	105 000	110 000	115 000	118 000	125 000	130 000
205 200	1 500	88 400	89 900	91 500	93 000	94 000	96 100	97 700
198 300	1 450	86 500	88 000	89 600	91 100	92 100	94 200	95 800
191 500	1 400	84 600	86 100	87 700	89 200	90 200	92 300	93 900
184 600	1 350	82 700	84 200	85 800	87 300	88 200	90 400	92 000
177 800	1 300	80 700	82 300	83 800	85 400	86 300	88 500	90 000

Behov for antall ammekyr gitt melkevolum og ytelse i melkeproduksjonen

Figuren over viser behov for antall ammekyr gitt melkevolum og ytelse i melkeproduksjonen. Med et årlig kumelkbehov på om lag 1 400 mill. liter er det estimert et ammekutall på om lag 118 000 for å gi full markedsdekning i 2025. Det er valgt en årlig økning i melkeytelsen på 0,5 prosent til 8 300 kg per årsku. Små endringer i salg av kjøtt, melk eller endringer i ytelse vil fort endre behovet for ammekyr.

Gitt et ammekutall i dag på om lag 106 000, er det med disse forutsetningene, rom for en svak økning fram mot 2025. Totalmarked har gjennomført en spørreundersøkelse blant bønder i 2020 som viser at det er stor interesse blant produsentene for å starte opp med ammeku.

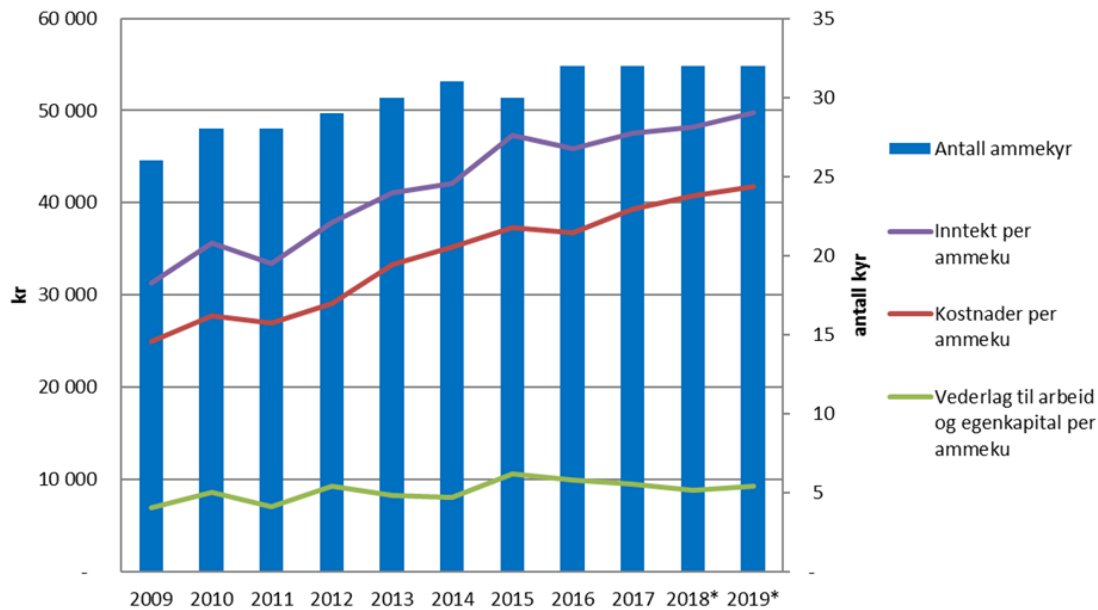
8.4. Prisutvikling og muligheter for 2021-2022

I perioden 2017-2019 var det en svak vekst i Planlagt gjennomsnittlig engrospris for storfe. Det må sees i lys av at en i denne perioden så en rask vekst i ammekutallet og sterk etableringslyst, samtidig som det gikk mot markedsdekning av storfekjøtt. Begrensninger i tollvernet for helt slakt var også en viktig faktor. I 2020 har krona har svekket seg mot Euro og det har gitt en midlertidig styrking av tollvernet. Nortura har brukt denne muligheten til å løfte PGE ved de to siste prisfastsettelsene.

Usikkerhet med hensyn til utviklingen av salget framover tilsier forsiktighet med tanke på prisvekst som kan stimulere produksjon og dempe salg. Framover må en derfor ta utgangspunkt i prisøkninger i mindre grad kan bidra til å løfte økonomien i storfekjøttproduksjonen.

8.5. Økonomien i storfekjøttproduksjonen

De siste årene har høyere kostnader i stor grad innhentet prisøkninger på storfe. Blant annet har økte kostnader i verdikjeden og redusert verdi for huder og skinn har bidratt til dette. Figuren under som viser inntektsutviklingen for referansebruk åtte (ammeku) over en tiårsperiode illustrerer dette.

Det er behov for å styrke økonomien i storfeproduksjonen. Rommet for prisøkning er begrenset på grunn av svakt tollvern. Økonomien må derfor styrkes gjennom tilskudd, som i snitt utgjør vel 40 prosent av produksjonsinntekten for ammeku og noe lavere for kjøttproduksjon fra melkeproduksjonsbruk. Utviklingen av tilskuddene bør gå i en retning hvor en samtidig legger til rette for økt utnyttelse av norske grovfôr- og beiteressurser ved å styrke produksjonen i områder hvor ressursene står i fare for å gå ut av drift.

Nortura støtter forslaget om et nytt tilskudd til ku med kalv på beite, som et målrettet tiltak for å fremme god dyrevelferd og øke storfekjøttproduksjonen på norske ressurser. Vi vil også peke på at driftstilskuddet for ammeku også er treffsikkert i forhold til disse formålene, samtidig som det bidrar til å løfte lønnsomheten.

8.6. Konklusjon og anbefaling:

- Det er rom for en forsiktig økning i ammekutallet. Veksten bør prioriteres til områder i distriktene hvor melkeproduksjonen går mest tilbake
- Lønnsomheten i storfeproduksjonen er svak og ligger etter i forhold til de fleste andre produksjoner
- Det vil være begrenset rom for prisøkning på storfe framover
- Behovet for bedret lønnsomhet må i stor grad løses gjennom jordbruksavtalen
- En matproduksjon basert på effektiv utnyttelse av norske ressurser forutsetter at tyngden av den grasbaserte husdyrproduksjonen blir liggende i distriktene. Derfor må virkemidlene over jordbruksavtalen brukes på en måte som ivaretar mangfoldet av bruksstørrelser.

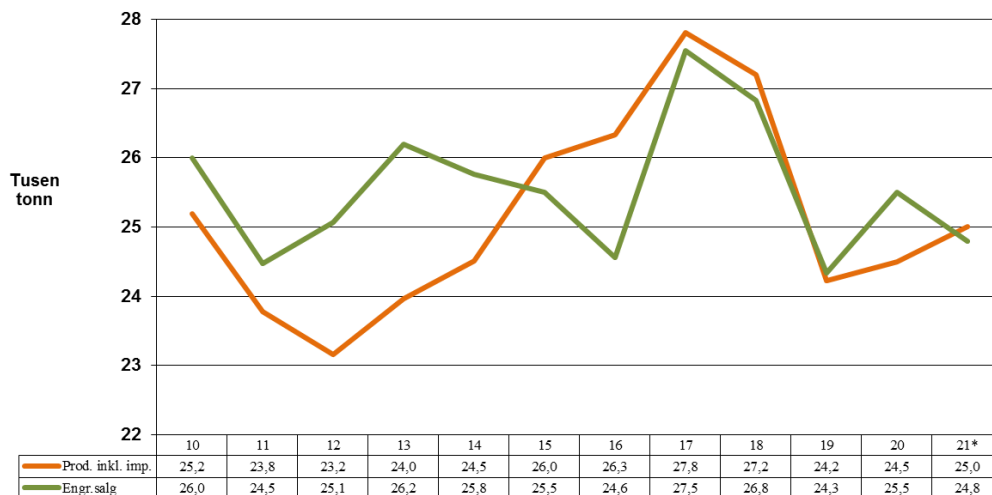
Nortura anbefaler

- Legge til rette for beitebasert storfeproduksjon gjennom økte satser for beitetilskudd og utmarksbeitetilskudd
- Øke driftstilskuddet for ammekue for alle produsenter
- Styrke strukturprofilen i driftstilskuddet gjennom å øke mest for besetninger fra 6 til 30 ammekyr
- Innføre eget tilskudd for ku med kalv på beite
- Øke kvalitetstilskuddet for klasse O og O+ likt med 1 kr/kg
- Investeringsmidler til kontrollert økning i ammekutall og ombygging til løsdrift må styres inn mot områder i distriktene hvor melkeproduksjonen går mest tilbake

9. Sau og Lam

9.1. Markedsutvikling

Etter mange år med underdekning har Norge vært mer enn selvforsynt med sau og lam fra høsten 2015. Salget av helslakt hadde en negativ utvikling etter 2017, og produksjonen ble tatt ned.

Utvikling av produksjon (inkl. importkvoter) og engrossalg for sau og lam siden 2010

*) Prognose fra januar 2021

Mens det har vært knapt med sau gjennom hele 2020, var det fortsatt lam fra fjorårets sesong med inn i ny sesong. Det har vært en økning i salget av lam og reguleringslageret er nesten 1000 tonn lavere ved inngangen til 2021 sammenlignet med 2020.

9.2. Prognose og langtidsutsikter

Markedet for sau og lam nærmer seg balanse. Det er prognosert en liten overdekning av lam på 200 tonn i 2021, inkludert WTO-importkvoten på 206 tonn og importkvoten på 600 tonn fra Island. I tillegg er det ca. 1 900 tonn lam på reguleringslager ved inngangen til året. For sau viser prognosen balanse. Det forutsettes ingen endring i bestanden av sau og lam ved beiteslipp i 2021.

I langtidsutsiktene mot 2025 er det fortsatt samme salgsvolum som i prognosen for 2021. Det tilsvarer en reduksjon i forbruk per capita på 0,5 prosent per år. Med de forutsetningene som er lagt til grunn synes det ikke å være rom for økning i produksjonen av sau- og lammekjøtt de nærmeste årene.

Spørreundersøkelsen gjennomført av AgriAnalyse i august/september 2020 blant et tilfeldig utvalg gårdbrukere viste en nedgang (netto endring) i antall søyer på åtte prosent i kommende femårs periode. Ifølge undersøkelsen vil nedgangen bli prosentvis størst i Møre og Romsdal, Nordland og Troms og Finnmark. I de nordligste fylkene oppgir om lag halvparten av de spurte at de vil gi seg, eller redusere produksjonen innen fem år.

I desember 2020 ble det fulgt opp med en undersøkelse for å se nærmere på årsakene til at mange saueprodusenter oppgir at de vil gi seg. Det er to hovedårsaker til at mange vurderer å gi seg med sau. 36 prosent oppgir at de mener at økonomien i produksjonen er for svak og 28 prosent er usikre på om de har noen til å overta drifta innen fem år. 4 prosent oppgir tap til rovdyr som viktigste årsak til at de gir seg, men her er det store regionale forskjeller.

9.3. Pris og inntekt

Etter noen år med god utvikling i prisen på lam, ble det bråstopp fra høsten 2015 pga. overproduksjon. I løpet av to år falt prisen med nesten seks kr/kg. Så fulgte et par år med uendret pris, før markedssituasjonen bedret seg og det igjen var mulig å løfte prisen fra høsten 2019. Selv om markedssituasjonen er vesentlig bedre nå, er det for tidlig å friskmelde det helt, og noe som tilsier fortsatt forsiktighet når det gjelder prisøkninger. Saueprisen har hatt et lignende forløp som lam, men med enda større prisfall etter fra. Markedet for sau er nå i balanse og prisen er løftet i to omganger fra sommeren 2020.

Prognosen tilsier at markedet nærmer seg balanse, forutsatt at produksjonen ikke økes. Men reguleringslageret av lam er fortsatt større enn ønsket ved inngangen til året etter flere år med overskudd. Langtidsutsiktene viser at det ikke er rom for produksjonsøkning i de kommende årene. Dette tilsier at rommet for prisøkning på sau/lam er begrenset og at et nødvendig løft i lønnsomhetene må komme gjennom jordbruksavtalen. Referansebruksberegningene (tabell side x) viser at sauenæringen ligger laveste i inntekt av alle produksjonen. Det er også den produksjonen som har størst andel av inntekten fra overføringer med nærmere 70 prosent.

9.4. Konklusjon og anbefaling

- Det nærmer seg balanse for sau/lam. Det er ikke rom for økning i produksjonen av sau/lam framover, samtidig som det er et stort behov for å styrke lønnsomheten. Ifølge referansebruksberegningene har sauenæringen lavest lønnsomhet av alle produksjonsformene. Det er et begrenset rom for prisøkning på sau/lam framover. Behovet for bedret lønnsomhet må i stor grad løses gjennom jordbruksavtalen, og fortrinnsvis gjennom mest mulig produksjonsnøytrale virkemidler
- En spørreundersøkelse som er gjennomført viser at det kan bli relativt stor avskalling av produsenter i Nord-Norge og på nordvest-landet i årene framover. Dette er områder hvor sauen er viktig for å utnytte de store grovfôr- og beiteressursene
- En matproduksjon basert på effektiv utnyttelse av norske ressurser forutsetter at tyngden av den grasbaserte husdyrproduksjonen blir liggende i distriktene. Derfor må virkemidlene over jordbruksavtalen brukes på en måte som ivaretar mangfoldet av bruksstørrelser.

Nortura anbefaler

- Øke beitetilskudd, både det generelle og utmarksbeitetilskuddet
- Økt investeringsstøtte for å opprettholde produksjonen i områder med stor nedgang i sauetallet. Små og mellomstore bruk bør prioriteres da det er i denne brukskategorien en ser størst nedgang.
- Tiltak som fremmer bedre overvåking(radiobjeller) og fellestiltak på beite. Mindre sau og færre sauebønder som nyttiggjør seg av utmarksbeiter gjør det mer arbeidskrevende med sau i utmark, noe som fører til at sannsynligheten for at sau blir værende igjen etter sanking øker. Elektronisk overvåkingsutstyr vil lette sanking og gjøre tilsynet bedre og mer effektivt og samtidig åpne for store muligheter for økt digitalisering og utnyttelse av relevant informasjon knyttet til saueholdet.

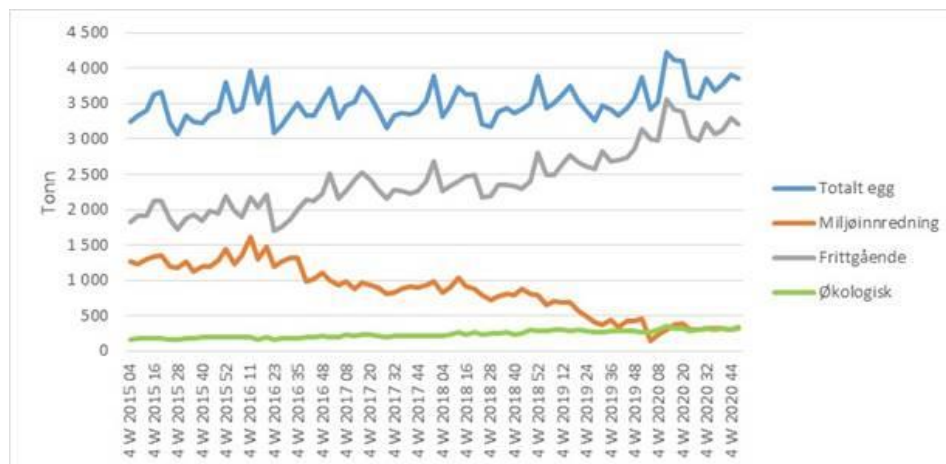
10. Egg

10.1. Markedsutvikling

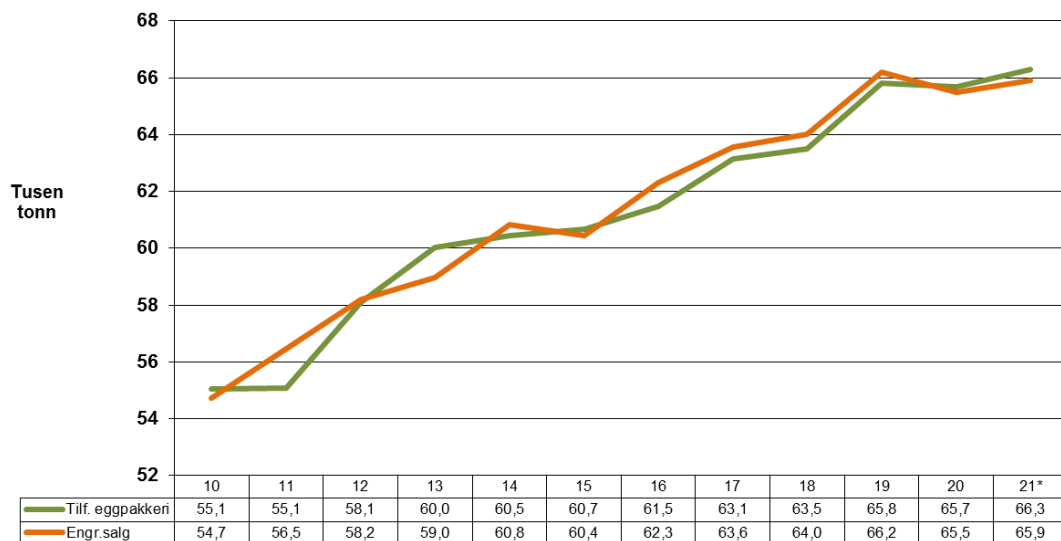
Eggsektoren preges av svært tydelige markedskrav fra sentrale aktører om egg fra frittgående høner, og det har ført til behov for utfasing av eggproduksjon i miljøbur.

Eggprodusentene har gjennomført en omfattende og kostnadskreven omstilling. I januar 2021 vil Nortura produsere om lag 94 prosent egg fra frittgående høner og seks prosent egg fra høner fra produksjoner med miljøinnredning.

Figuren under viser utviklingen i omsatt volum for egg med fordeling på driftstyper. Trenden er at det stadig omsettes mindre egg fra miljøinnredning, og i dagligvaremarkedet finnes knapt slike egg nå. Omsetningen av økologiske egg har også det siste året fortsatt å øke noe.

Utviklingen av volum i tonn av ulike typer egg i dagligvaremarkedet fra uke 4 2015 til uke 36 2019

Utvikling i tilførsler til eggpakkeri og engrossalg siden 2010

*) Prognose fra januar 2021

10.2. Prognose og langtidsutsikter

For 2021 viser prognosen et fortsatt overskudd av egg. Samlet salg av egg til dagligvare og industri forventes å bli om lag uendret fra 2020, mens det ventes en økning i produksjonen på 1 prosent. Overskuddet på 900 tonn kan håndteres med førtidsslakting. Eggmarkedet preges stadig av overproduksjon og etableringsvilje, og det er lite rom for nyetableringer.

Forbruk av egg forventes også framover å øke noe mer enn befolkningsveksten.

10.3. Pris og inntekt

Prognosen viser overproduksjon av egg, og det tilsier en varsomhet med prisøkninger. Planlagt gjennomsnittlig engrospris er uendret første halvår 2021 etter en økning på 80 øre forrige halvår.

Produsentene møter stadig nye krav og pålegg som driver kostnader.

10.4. Konklusjon og anbefaling

- Stadig overproduksjon og etableringsvilje
- Dyrevelferd er viktig tema

Nortura anbefaler

- Husdyrtilskudd opp til full konsesjon på 7500 høner
- Investeringsvirkemidler som prioriterer klima og oppvarming
- Økt fraktutjevning, beskrevet i eget avsnitt

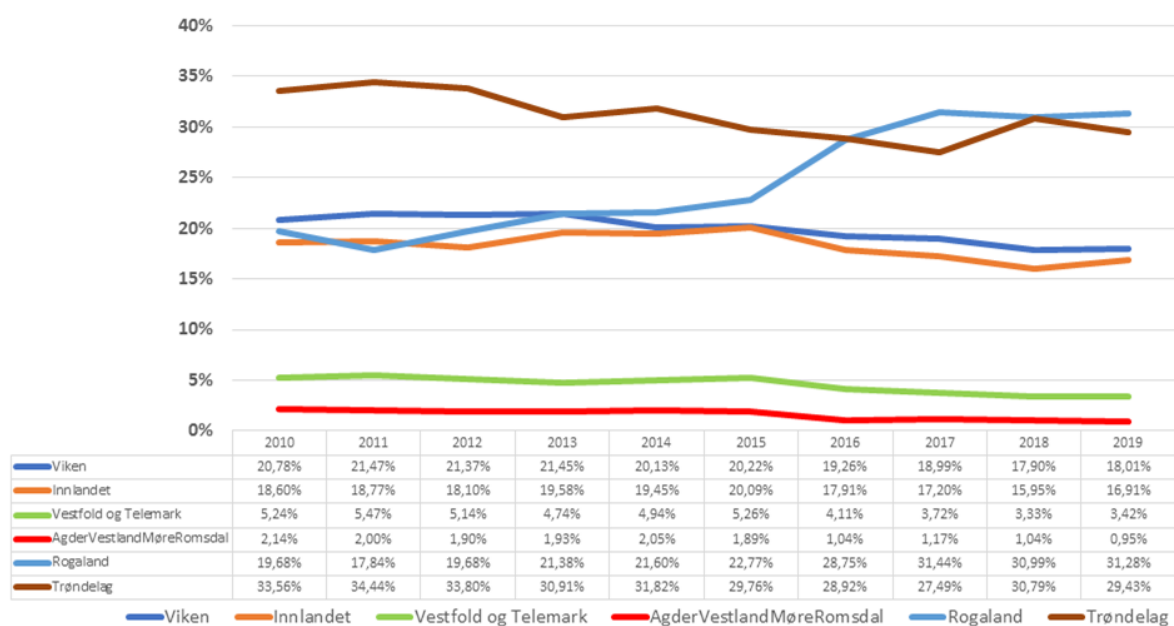
11. Fjørfekjøtt

11.1. Markedsutvikling

Kylling og kalkun har hatt en positiv markedsutvikling i svært mange år, og denne trenden vil trolig fortsette.

Utvikling i produksjon og engrossalg av kylling fra 2010

Andel av kyllingproduksjonen per fylke

Agder, Vestland, Møre og Romsdal er slått sammen slik at de vises på grafen.

Produksjonen av kylling er sentralisert og i relativt stor grad lokalisert mot slakteriene. Økt andel av kyllingproduksjon i Rogaland er den største endringen senere år.

11.2. Pris og inntekt

Produsenter av fjørfekjøtt har det vesentlige av inntekten fra salg i markedet. Prisene har variert noe mer over tid enn for andre kjøttslag. Lavere forbrukerpriser for kylling enn for andre kjøttslag øker etterspørselen.

11.3. Konklusjon og anbefaling

- Fjørfekjøtt er det eneste kjøttslag hvor en forventer forbruksvekst.
- Det er ønskelig å bremse ytterligere sentralisering.
- Dyrevelferd er et viktig tema, og investeringer bør rettes mot det.

Nortura anbefaler

- Investeringsvirkemidler som prioriterer klima og oppvarming
- Etablere en fraktordning for fjørfekjøtt etter prinsipper for eksisterende fraktordning for annet kjøtt, beskrevet i eget avsnitt.

12. Fraktordninger

12.1. Tilskudd til frakt av slaktedyr

Formålet med Tilskudd til frakt av slaktedyr er å jevne ut transportkostnader ved frakt av slaktedyr fra produsent til slakteri. Et viktig premiss for ordningen er at det er tilstrekkelig kompensasjon for frakt, da dette indirekte eller direkte påvirker slakterienes mulighet til å jevne ut prisene mellom produsenter. Økt tilskudd til frakt bidrar i stor grad til økt lønnsomhet for alle husdyrprodusenter fordi det reduserer fraktkostnadene likt for alle. Fraktutjamningsordningen er samtidig også et av de mest sentrale landbrukspolitiske virkemidlene for å sikre egg- og kjøttproduksjon i hele Norge.

Fraktordningen for frakt av slaktedyr ble gjennomgått i 2019-2020. Utredningen viste at ordningen i stor grad virker etter formålet, men det ble anbefalt å se nærmere på to forhold for å sikre lik netto fraktkostnad mellom regioner:

- Lasstørrelse i dagens beregningsmodell:
I dagens ordning underkompenseres lasstørrelse for samtlige dyreslag i de fleste regioner og spesielt på Vestlandet. Det er vesentlig at de faktiske kostnadene legges til grunn og at ordningen finansieres opp for å dekke dette.
- Endre 0-sone:
Vurdere om dagens 0-sone (ikke tilskuddsberettiget frakt) i dagens modell bør erstattes av egenandel for slakteriene slik at transportkostnader, slik som ferge- og bomkostnader blir dekket også for de 50 første km for å se om dette kan redusere netto transportkostnader på Vestlandet, men uten at det også reduserer netto transportkostnader tilsvarende i de andre regionene. Endringer av parameterne i modellen må ses i sammenheng, og en må se hvordan eventuelle endringer vil slå ut for de ulike regionene.

Nortura støtter at det jobbes videre med disse forholdene, men uavhengig av dette er det nødvendig med økt tilskudd til frakt av slaktedyr. Nortura ba i 2020 om økt støtte til frakt på 47 mill. kr. Det er positivt at avtalepartene bevilget 12 mill. kr, men det er fortsatt en betydelig underdekning som i dag

dekkes av bøndene. Vi registrerer at endringer i kjøre- og hviletidsbestemmelsene medfører økte kostnader.

Nortura mener at frakttilskuddet må økes med minst 35 mill. kr for å bedre lønnsomheten til alle som leverer storfe, sau og gris til slakt. I tillegg vil økt støtte til frakt sikre at aktørene over tid bidrar til full utjevning av fraktkostnader.

12.2. Tilskudd til frakt av egg

Formålet med frakttilskuddsordningen er å jevne ut kostnadene ved frakt av egg fra produsent til registrert egg pakkeri, i tillegg til å bidra til effektiv frakt og til å stimulere til omsetning via registrert eggpakkerier. Frakttilskudd blir utbetalt for frakt av egg fra produsent til nærmeste registrerte eggpakkeri. Tilskudd på 7,7 mill. kroner til 66 .000 tonn egg gir en svært lav dekning av fraktkostnaden. Kostnaden til innfrakt av egg er anslagsvis kr 1,- pr. kg egg. Tilskuddet til frakt av egg har heller ikke vært økt på flere år, men kostnadene har økt også for frakt av egg.

Nortura mener at tilskuddet nå bør økes for å sikre utjevning av fraktkostnader over tid mellom produsenter.

12.3. Tilskudd til frakt av fjørfekjøtt

Nortura har gjennom flere jordbruksoppgjør pekt på behovet for å etablere en fraktordning for fjørfekjøtt. Vi mener fortsatt at dette er helt nødvendig for å styrke matproduksjonen i hele Norge. Dersom avtalepartene ikke etablerer en slik ordning frykter Nortura at produksjonen av fjørfekjøtt i enda sterkere grad enn i dag Norge vil konsentreres i nærheten til slakteriene. Dette er en utvikling Nortura mener er uheldig, både av hensyn til økt smitterisiko og beredskap, men også av hensyn til fordeling av verdiskapingen til flere deler av landet.

Nortura har i de siste jordbruksoppgjørene vist at en fraktordning for fjørfekjøtt bør kunne etableres etter prinsipper for eksisterende fraktordning for kjøtt.

13. Telledato

Nortura har i flere år pekt på behovet for å modernisere og markedstilpasse ordningen gjennom å erstatt registrering på telledatoer med å ta i bruk løpende data fra husdyrregisteret. Dagens system for tilskuddsberegning motarbeider markedets behov, og bør skiftes ut hurtigst mulig.

Sikker telling av dyr som grunnlag for tilskudd til husdyrproduksjonene er viktig for korrekt tildeling og tillit til systemene. Telledatoer påvirker beslutninger om slaktetidspunkt for mange produsenter. Årsaken til dette er den store økonomiske verdien som ligger i dyreantallet på telledato. Telledatoene samsvarer ikke med et optimalt driftsopplegg hos den enkelte bonde, og heller ikke med hensynet til forbrukerkrav, optimal vareflyt og balanse i markedet.

For å motvirke for store uheldige utslag, benyttes det i dag prisvirkemidler. Gjennom prisløypen for engrospris, ekstra avtaletillegg og økning av omsetningsavgift rundt telledatoen, har en for en stor grad nøytralisert den negative drivkraften som ligger i telledatoene.

Det er uheldig å bruke sterke prisvirkemidler for å løse ubalanser i markedet som skyldes leveransmønster skapt av telledatoer. Prisvirkemidlene bør etter Norturas mening benyttes til å påvirke at slaktning samsvarer med markedets behov. Nortura har derfor gjennom lengre tid bedt om at det arbeides frem forenklete og mer effektive ordninger som kan erstatte telledato.

Et effektivisert system gjennom registrene vil gjøre det enklere å produsere i tråd med markedets behov, og således også forenkle og effektivisere markedsbalanseringen. Husdyrregisteret må kunne danne grunnlag for utbetaling av tilskudd. Vi er klar over at kvaliteten på datagrunnlaget ikke er godt nok som grunnlag for støtteutbetaling, men Nortura mener at det vil ligge et sterkt nok incentiv til forbedring av datagrunnlaget om Husdyrregistret danner grunnlaget for utbetaling av støtte.

I forbindelse med oppgjøret i 2013 ble SLF og Mattilsynet bedt om å utrede om Husdyrregisteret kunne brukes til utmåling av produksjonstilskudd for storfe. På bakgrunn av denne utredningen gikk statens forhandlingsutvalg i sitt tilbud i 2014 ikke inn for en omlegging til bruk av Husdyrregisteret i tilskuddsforvaltningen av storfe, og det ble ikke gjennomført. Et av argumentene var at en antok at problemet med telledatoer er overdrevet. Dette er vi sterkt uenig i, jf. beskrivelsen over. Problem med datakvaliteten og ringvirkninger for andre produksjoner og tilskuddsordninger var et annet moment som ble vektlagt.

I årene 2009-2012 ble det gjennomført en pilot for utmåling av produksjonstilskudd. Den viste at datakvaliteten i registeret ikke var tilfredsstillende. Siden da har det skjedd mye med kvaliteten på dataene i de ulike kontrollene og det vil fortsette å skje mye rundt dette med kvalitet på det som ligger av data i husdyrregisteret/kontroller. Det er flere ting som påvirker denne utviklingen.

1. Det at det nå er etablert standard koblinger (API) fra Husdyrregisteret og de ulike kontrollene gjør tilgjengeligheten på dataene mye bedre.
2. Brukergrensesnittene blir bedre sett fra bonden i form av at de legger bedre til rette for selvbetjening. Dette er viktig for å sikre rask og riktig rapportering på endringer/hendelser i dyreholdet. Dette vil resultere i at registeret blir riktigere hele tida.
3. Mattilsynet sine nye krav og verktøy knyttet til rapportering av matkjedeinformasjon vil legge ytterligere press på bedre kvalitet og raskere oppdatering.
4. Det kommer nå flere og flere løsninger som henter data i realtime fra register, for eksempel Husdyrregisteret. Det setter press både på at alle skal holde data oppdatert og kvaliteten – ellers har det fort økonomiske konsekvenser for eksempel knyttet til avrekning på slakt og livdyr. Dvs. at samhandlinga mellom slakteri og bonde i seg selv nå presser dette frem. Bonden er rett og slett i ferd med å bli datadreven. Det betyr at en del av oppdateringene vil skje automatisk.
5. Det finnes teknologi i form av maskinlæring og kunstig intelligens som kontinuerlig kan holde besetningen til hver bonde oppdatert med data fra ulike kilder og gjennom det kvalitetssikre, men også hjelpe bonden i å holde sin besetning helt oppdatert. (Her kan det ligge personverdilemma, men et formål knyttet til å ha kontroll på bruk av felleskapets penger i form av tilskudd vil nok gi rom for en del).
6. Det at det offentlige tok i bruk automatiske datakilder/kontinuerlige oversikt over biomasse som krav for å få produksjonstilskudd ville i seg selv drive denne utviklinga framover. Dette ville ikke bare gi grunnlag for kontroll på tildeling av tilskudd, men ville også gi landbruket bedre konkurransekraft i form av høyere datakvalitet hos flere.

Dagens system for tilskuddsberegning motarbeider markedets behov, og bør skiftes ut hurtigst mulig. Nortura mener det ligger en betydelig forenkling- og effektiviseringsgevinst i å tilrettelegge for at Husdyrregisteret kan benyttes som grunnlag i tilskuddsforvaltningen. Dersom man ikke er fornøyd med datakvaliteten i husdyrregistret, vil et tilskuddssystem som baserer seg på dette registret etablere et sterkt incentiv for produsentene til å oppdatere registret løpende. Partene bør derfor arbeide for at det blir lagt til rette for en forenklet løsning knyttet til telledatoer.

Nortura anbefaler

- Nortura anbefaler at det settes i gang en pilot basert på tilgjengelig teknologi og datagrunnlag for å bruk av husdyrregisteret i utmåling av produksjonstilskudd for storfe.